

Emancipatie in de bijkeuken

Wie de Indiase editie van de Cosmopolitan openslaat, zou kunnen denken dat het wel goed zit met de emancipatie van de Indiase vrouw. De seksuele revolutie is voltooid, het glazen plafond doorbroken: de moderne vrouw in India houdt zich bezig met de kwaliteit van haar orgasme en haar opmars binnen het bedrijf waar ze werkt.

Maar schijn bedriegt. Niet alleen is de luxueuze levensstijl die in Cosmopolitan wordt voorondersteld slechts realiteit voor een fractie van de half miljard vrouwen in India, de bijbehorende levensvisie wordt door slechts een enkeling gedeeld. Zelfs in de bovenste regionen van de Indiase samenleving is de positie van de vrouw niet altijd even rooskleurig.

Leena (42) ontvangt haar gasten niet in de gemeenschappelijke woonkamer van de familie, maar in de bijkeuken, die te bereiken is via de echtelijke slaapkamer. Dit is haar privé-domein, afgesloten van de rest van het huis waar ze met haar man Rashmi, haar kind, haar schoonouders, haar schoonzus en de drie bedienden woont. De familie is rijk. Het appartement, gelegen in een van de gegoede buurten van Bombay, kijkt uit over de Arabische Zee. Rashmi is diamanthandelaar, bereist sinds zijn jonge jaren de hele wereld en vertoeft in zijn vrije tijd het liefst op de club van Bombay. Op haar twintigste, net klaar met de universiteit, werd Leena voor het eerst getrouwd met een jongen die ze één keer ontmoet had: 'Ik was jong, naïef. Mijn oudere zusters hadden geluk gehad met hun schoonfamilie en het was niet bij me opgekomen dat het ook slecht kon uitpakken. Maar mijn schoonfamilie bleek zeer conservatief te zijn. Ik mocht niet werken, de krant niet lezen, en het huis niet uit zonder toestemming. Na een half jaar kon ik er niet meer tegen. Ik heb mijn ouders gevraagd of ik terug mocht komen. Zij keurden dat goed, gelukkig, vooral omdat ik nog geen kinderen had. Ook mijn schoonfamilie stemde godzijdank in met een scheiding.'

Met Rashmi, jaren later, zou het allemaal anders moeten gaan. De ontmoetings-

fase duurde maanden, er waren afspraakjes en de familie leek liberaal genoeg. Rashmi, zelf een atheïstische jain, stond zijn kersverse vrouw zelfs toe haar eigen religie te praktiseren. Leena's relatie met haar nieuwe schoonfamilie bleek echter wederom abominabel. Vooral haar schoonzus, ongehuwd en daarom inwonend bij haar ouders, kon de nieuwe huisgenoot niet accepteren. De situatie werd gaandeweg onhoudbaar; Leena had geen enkele mogelijkheid zich te onttrekken aan haar schoonfamilie.

Geen uitzondering

Na zeven jaar was de maat vol. Leena stelde Rashmi een ultimatum: als hij niet met zijn ouders zou praten over een privé-vertrek voor zijn vrouw, zou ze hem verlaten en terugkeren naar haar ouders. Nu ging hij overstag. Een deel van de echtelijke slaapkamer werd omgebouwd tot keuken en Leena had een plek om zich terug te trekken en mensen te ontvangen. De relatie met haar schoonouders verbeterde, ze kon haar schoonzus ontvluchten, en eindelijk werd ze ook zwanger. Haar dochter is inmiddels zeven.

Leena's situatie is niet uitzonderlijk. Vrouwen in India trekken bijna zonder uitzondering na het huwelijk in bij hun schoon-

familie. Vaak is het leven dat ze leiden miserabel. In de lagere en middenklassen wordt een vrouw vaak gezien als een slaaf of huisbediende van de familie. Maar ook in de hogere klassen, waar Leena deel van uitmaakt, wordt de aangetrouwde dochter beschouwd als indringer die gedomineerd mag worden. Leena prijst zichzelf gelukkig: 'Zo'n regeling als wij hier hebben getroffen, ligt sowieso buiten het bereik van de meeste mensen, omdat het huis groot genoeg moet zijn. Daarnaast had ik het geluk dat ik de keus had om terug te gaan naar mijn ouders. Als ik een getrouwde broer of een kind had gehad, hadden ze me niet teruggenomen. Zo kon ik Rashmi onder druk zetten om met zijn ouders te praten. Gelukkig had hij daar uiteindelijk het lef ook voor – veel van mijn vriendinnen die een moeilijke relatie hebben met hun schoonfamilie, hebben een man die nooit tegen zijn ouders in zal gaan.' Leena beaamt dat dat laatste op zichzelf niet vreemd is. Want waarom zou een man loyaal zijn aan zijn vrouw, als zijn vrouw niet door hemzelf, maar door zijn familie is uitgekozen?

Veel opties hebben vrouwen in India niet. Nieuwe samenlevingsvormen komen nog nauwelijks voor, zelfs niet in de allerrijkste klassen. Tegenwoordig wordt daar een liefdeshuwelijk wel geaccepteerd, en voor een klein segment van

Geeta: 'Veel mensen in India weten niets van het bestaan van homoseksualiteit.'

de samenleving is het zelfs normaal om seks te hebben voor het huwelijk. Maar *single* blijven leidt uiteindelijk tot een gemarginaliseerde sociale positie en het onvermijdelijke huwelijk eindigt veelal in de woning van de familie van de man.

Geeta

Zo verging het ook **Geeta** (34) bijna. Zij groeide op in een liberale en zeer rijke familie, reisde in het buitenland en had enkele jaren een (seksuele) relatie met een man. Pas toen hij haar ten huwelijk vroeg, realiseerde zij zich dat dat nooit haar bedoeling was geweest. Na de jongen te hebben afgewezen, kwam ze er langzamerhand achter dat ze lesbisch was. Haar vader, bij wie ze in huis woont, weet het sinds kort ook. Hij is niet bepaald gelukkig met de geaardheid van zijn dochter.

Geeta: 'Ik ben al lang blij dat hij me het huis niet heeft uitgezet. Mijn vader probeert het onderwerp gewoon te verzwijgen en het zal daarom heel moeilijk worden om met een vrouw samen te wonen in het huis. Maar ik heb nog geluk. In het overgrote gedeelte van de samenleving wordt een lesbisch meisje gewoon uitgehuwelijkt. Als ze al weet dat ze lesbisch is – je hoeft hier natuurlijk niet van iemand te houden als je trouwt en daarbij weten veel mensen in India niets van het bestaan van homoseksualiteit.'

Vrouwenbeweging

Ondanks de problemen waar zelfs de hoogst opgeleide en meest liberaal opgevoede vrouwen nog steeds voor staan, heeft de vrouwenbeweging de afgelopen decennia veel bereikt.

Nandita Gandhi, lid van het Forum Against the Oppression of Women, een in 1980 opgerichte beweging die zich richt tegen verkrachting, mishandeling en *dowrymurder* (moord op een vrouw wiens familie een 'tegenvallende' bruidsschat betaalt): 'We zijn erin geslaagd onze onderwerpen op de politieke agenda te krijgen. Verder is er de afgelopen twintig jaar enorme vooruitgang geboekt op het gebied van educatie en arbeidsparticipatie van vrouwen. Maar het probleem blijft dat vrouwen heel weinig keuzemogelijkheden hebben in deze samenleving, ook vrouwen die het relatief goed hebben. Sommige vrouwen binnen de bevoorrechte klassen zullen misschien zeggen dat ze vrij zijn om te doen wat ze willen, maar ook zij zullen altijd blokkades tegenkomen.'

Ammu Abraham, werkzaam voor het Women's Centre, een andere vrouwenorganisatie in Bombay, is over de nabije toekomst niet optimistisch. De conservatieve hindoe partij BJP, al geruime tijd aan de macht in India, tracht vrouwenzaken weer terug te brengen van politieke tot sociale onderwerpen. De vrouwenbeweging raakt steeds meer gefragmen-

teerd en de grip op de media begint te verslappen. Waar in de jaren tachtig vrouwen onevenredig veel media-aandacht kregen, worden ze nu steeds meer teruggedrongen naar de marge. Abrahams: 'Ik ben erg bezorgd. Dit jaar hebben we voor het eerst geen grote mars gehad op 8 maart (internationale vrouwendag), omdat er te veel onenigheid tussen verschillende groepen bestond. Het is een teken aan de wand.'

Keuzemogelijkheden

Ook Leena is pessimistisch over een verbetering in de positie van vrouwen. 'Waar wij voor staan, een andere houding van schoonouders ten opzichte van hun schoondochter, gaat in tegen dingen die diep in onze maatschappij geworteld zijn. Ik zie dat niet snel veranderen. Zelf heb ik geluk, maar ik ben een rebel, ik heb er voor moeten vechten. Verder kan ik alleen maar iets voor mijn eigen dochter doen. Mijn huis zal altijd voor haar open blijven staan. Ze zal altijd hier kunnen terugkeren, wat er ook gebeurt.'

Geeta is strijdlustiger. Ondanks persoonlijk risico ('Ik houd er serieus rekening mee dat ik verkracht zal worden, of dat er zuur in mijn gezicht gegooid zal worden') heeft ze het afgelopen jaar, gesponsord door de Nederlandse organisatie Mama Cash, een telefonische hulplijn opgezet voor lesbische vrouwen. 'Homoseksueel zijn is hier een constante strijd, je leeft er elke dag van je leven mee, het wordt nooit vanzelfsprekend. Toch heb ik het gevoel dat ik wel degelijk keuzemogelijkheden heb. Ik zou me stil kunnen houden – zoals de meeste homo's doen – of ik kan me uitspreken en iets ondernemen. Ik heb voor het laatste gekozen. Weggaan uit India is voor mij geen optie. Ik houd van India, ik zou nergens anders willen leven. In mijn hart ben ik een activist, en waar kan ik dan beter leven dan hier? Soms word ik weliswaar moe als ik denk hoe langzaam de dingen veranderen, maar ik zou niet weten wat ik moest doen als morgen alles okay zou blijken te zijn.'

Iris Ludeker

